

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

ליקוט עצמות במועד

ח' א' משנה: ועוד אמר רבי מאיר: מלקט אדם עצמות אביו ואמו (במועד, לקברן במקום אחר הגון), מפני ששמחה היא לו. רבי יוסי אומר: (לא ילקט מפני ש)אָבֵל הוא לו.

ורמינהו: המלקט עצמות אביו ואמו, הרי זה מתאבל עליהן כל היום כולו¹, ולערב אין מתאבל עליהן. ואמר רב חסדא: אפילו צרורין לו בסדינו (שאינו מלקטן, ואינו רואה אותן, הרי זה מתאבל כל זמן שלא נקברו).

אמר אביי: אימא מפני ששמחת הרגל עליו².

שיטות הראשונים

מלקט אדם עצמות אביו ואמו: רש"י פירש, לקוברן במקום אחר הגון. וביאר דבריו באור זרוע, אין לפרש דהיינו ממכובד למכובד יותר מזה, אלא כגון שלא היה משתמר היטב בזה הקבר, ויש לחוש שמא יוציאווהו; או שמא יכנסו מים לתוך קברו; אי נמי בקבר הנמצא³, אז ודאי מצוה לפנותו מפני צער ובזיון המת. והמפרש כתב שמוליכן לקוברן בקברות אבותם⁴.

ליקוט עצמות אביו ואמו במועד: דעת רמב"ן שהלכה כרבי מאיר. אבל רי"ף, רמב"ם, ורא"ש, פסקו כרבי יוסי לגבי רבי מאיר, שלא ילקט מפני שאבל הוא לו⁵. וכן פסק השו"ע⁶.

אנינות ביום ליקוט עצמות: דעת מהר"ם מרוטנבורג דכל יום ליקוט, קודם שנקבר, יש עליו דין אונן ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין. ודעת הרא"ש דמיד בשעת ליקוט עצמות חל עליו אבילות⁷. ורבינו ירוחם כתב דמכל מקום ראוי לסמוך על מהר"ם. והרמ"א פסק כרא"ש⁸.

אבלות ביום ליקוט עצמות: כתב נמוקי יוסף לאו דוקא מתאבל בנעילת הסנדל ושאר דברים הנהוגים באבל, אלא מתאונן ואסור לאכול קדשים שהם ראויים לאכול בשמחה, וזה כשהוא רואה אביו ששב עפר ואפר, חם לבו בקרבו

¹ מפני כבוד אביו ואמו. ומדרבנן, דהא אפילו מוטל מת לפניו היה מתאונן כל אותו היום מדאורייתא, ותו לא, כדכתיב (עמוס ח, י) (וְהִפְכֵתִי חֲגִיקֵם לְאֶבֶל וְכָל שִׁירֵיקֵם לְקִינָה וְהִעֲלִיתִי עַל כָּל מְתַנְיִם שֶׁק וְעַל כָּל רֹאשׁ קֶרֶחַ וְשִׁמְתִיָּה פְּאֶבֶל יְחִיד) וְאַחֲרֵיתָה כְּיוֹם מָוֶה וְהִשְׁתָּא כְּשֵׁרוּאָה עֲצֻמוֹת אֲבִיו, רמו עליה רבנן אנינות כל אותו היום. רש"י.

² כלומר, הרבה הוא עוסק בשמחת הרגל, ואינו מצטער במלקט עצמות אביו ואמו. מפרש.

³ כההיא דפרק נגמר הדין (מ"ז ב'), כגון שהוא חדש ויודע בעל השדה שלא צוה מעולם לקוברו שם, ובגזילה נקבר שם. אור זרוע.

⁴ מקורות: אור זרוע (הל' אבילות ס' תכ).

⁵ הרמב"ן סובר דכיון דמהדר תלמודא לפרושי מילתיה דרבי מאיר, משמע דהלכתא כוותיה. והרמב"ם סובר דאין זה כדאי לבטל כלל שבידינו (עירובין מ"ו ב') רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי. ב"י.

⁶ יו"ד תג, ד. מקורות: רמב"ם (הל' אבל יא, ג). רא"ש (סי' י). רמב"ן (תורת האדם, ענין שמועה וליקוט עצמות, עמ' רמ).

⁷ דקתני המלקט עצמות אביו הרי זה מתאבל עליהן כל אותו היום ולערב אין מתאבל עליהן, ועלה קאמר רב חסדא אף על פי שצוררים לו בסדינו, משמע מיד שלקטו חל עליו אבילות, אף על פי שלא נקברו אבל לא אנינות. רא"ש.

⁸ יו"ד תג, א. ובב"י הביא דברי רבינו ירוחם. מקורות: מהר"ם (הל' שמחות, סי' קפו; הו"ד ברא"ש ושאר ראשונים). רא"ש (פ"ג, סי' נו). רבינו ירוחם (נתיב כח, ח"ב).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולחן בן הרב ישראל זצ"ל

ודואג עליו. ודעת שאר ראשונים שמתאבל בכל הדברים הנוהגים באבל. וכן פסק השו"ע.⁹
ליקוט עצמות על שאר קרובים: כתבו רמב"ן ורא"ש, לאו דווקא אביו ואמו אלא על כל הקרובים נמי מתאבל ביום
ליקוט עצמותיהם, בכל דברים הנוהגים באבל, בכפיית המיטה, ועטיפת הראש, ונעילת הסנדל, ותשמיש המיטה,
ורחיצה, וסיכה.¹⁰ וכן פסק השו"ע.¹¹

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות אבילות, סימן תג)

- א. המלקט עצמות אביו, או של שאר קרובים שמתאבלים עליהם, מתאבל עליהם כל היום כלו, בכל הדברים הנוהגים
באבל, בכפיית המטה ועטיפת הראש ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ורחיצה וסיכה; ולערב אין מתאבל עליהם,
אפלו צרורים לו בסדינו. הנה עומד ומלקט, וחשכה לו, מטר ביום שלאחריו. לפיכך אין מלקטין אותם סמוך
לחשכה, כדי שלא יהיה נמצא שלא התאבל על לקוט עצמות אביו. ואין אנינות בלקוט עצמות, רק חל עליו אבילות מיד (טור
בשם הרא"ש).
- ד. אין מלקטין עצמות אביו במועד, ואין צריך לומר עצמות שאר קרובים.

הספד בשלושים יום שקודם המועד

(ח' א') (המשך משנה): לא יעורר אדם על מתו (אם מת לו מת חודש או חודשיים קודם המועד, לא ישכור ספדן לחזור על
קרוביו לעוררם לבכות), ולא יספידנו קודם לרגל, שלושים יום.

(ומברר) מאי שנא שלושים יום?

(4) אמר רב כהנא¹² אמר רב יהודה אמר רב: מעשה באדם אחד שכנס מעות לעלות לרגל, ובא ספדן ועמד על
פתח ביתו, ונטלתן אשתו ונתנתן לו, ונמנע ולא עלה. באותה שעה אמרו: לא יעורר על מתו ולא יספידנו קודם
לרגל שלשים יום.

(2) ושמואל אמר: לפי שאין המת משתכח מן הלב שלושים יום (ואם מספידו פחות משלושים יום קודם לרגל, יבוא
להצטער ברגל, שעדיין לא שכחו).

מאי בינייהו? איכא בינייהו דקעביד (ספדן) בחנם (מאן דאמר משום מעשה שהיה, ליכא).

⁹ יו"ד תגא. וכתב ב"י שכן דעת שאר פוסקים דלא כנמוקי יוסף, שהרי כתבו דין זה, ואם כדבריו כיון דלא נפקא לן מידי בזמן הזה,
דלית לן קדשים, לא הוה להו לכתבו! אלא ודאי מתאבל ממש קאמר. מקורות: רמב"ן (תורת האדם, שער האבל, עניין שמועה
וליקוט עצמות). רא"ש (סי' י). רבינו ירוחם (נתיב כח, ח"ב). נמוקי יוסף (סוף מועד קטן, טו ב בדפי ר"ף, ד"ה מתאבל).

¹⁰ דתניא באבל רבתי (פרק יב): כל שקורעים עליו במיתתו, קורעים עליו בשעת ליקוט עצמות. וכל מי שאינו מאחה בשעת מיתתו,
אינו מאחה בשעת ליקוט עצמות.

¹¹ יו"ד תגא. מקורות: רמב"ן ורא"ש (הובאו בפסקה קודמת).

¹² בכמה כתי"איתא, אמר רב כהנא, ואמרי לה - אמר רב יהודה אמר רב. ור' להלן.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

איכא בינייהו דקעביד בחנם: הרי"ף הביא דברי רב ושמואל, ולא כתב הלכה כמאן. דעת תוספות שהלכה כרב באיסורי (ומותר בחנם¹⁴³). וכן פסקו רי"ץ גיאת, רמב"ן, ורשב"א. ודעת רמב"ם, ראב"ד, סמ"ג, רא"ש ועוד, דקיימא לן כשמואל¹⁴⁴. וכן פסק השו"ע¹⁴⁵.

הדין בזמן הזה: כתב רי"ץ גיאת, דכיון דטעמא משום עליית הרגל, האידינא שרי. ורמב"ן כתב דאף בזמן הזה אסור¹⁴⁶, אי משום דכל שבמנין צריך מנין אחר להתירו, אי משום דלאו דוקא משום עליית רגל, אלא נמי משום שמחת רגל שאדם מקמץ מעות לצורך המועד, ואתו לבטולי משמחת הרגל. וכן דעת הראשונים שפסקו לעיל כשמואל.

מת בתוך שלושים סמוך לחג: דעת רש"י ורבינו ירוחם, דהיינו אפילו במת חדש, שמת לו עכשיו. והרבה ראשונים כתבו על פי הירושלמי, דהיינו דוקא במת יָשָׁן. אבל אם מת בתוך שלושים יום סמוך לחג, מעורר¹⁴⁷. וכן פסק השו"ע¹⁴⁸.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות חול המועד, סימן תקמז)

ג. כָּל ל' יום לַפְּנֵי הַמוֹעֵד אֲסוּר לְהַסְפִּיד עַל מַת שְׁמַת לוֹ לַפְּנֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם קִדְּם הַמוֹעֵד; וְאִפְּלוּ אִם יֵשׁ לוֹ הַסְּפֵד בְּלֹא זֶה, כְּגוֹן שְׁמַת לוֹ מֵת בְּתוֹךְ ל' שְׁמַתָּה לְסַפְּדוֹ אִפְּלוּ מֵת עֶרֶב הַרְגֵּל, אֲסוּר לְהַסְפִּיד עִמּוֹ עַל הַמַּת שְׁמַת לַפְּנֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם קִדְּם הַמוֹעֵד.

ד. מִי שֶׁבָּאָה לוֹ שְׁמוּעָה בְּתוֹךְ ל' יוֹם קִדְּם הַרְגֵּל, נִרְאָה לִי שְׁמַתָּה לְסַפְּדוֹ, וְאִף עַל פִּי שֶׁהִיא רְחוּקָה.

ה. נִרְאָה לִי שְׁמָה שְׁאֵנוּ נוֹהֲגִים בְּתַשְׁלוּם הַשָּׁנָה לְסַפְּדַת הַמַּת וְלְהַזְכִּיר נְשַׁמְתוֹ אֵינוּ בְּכֻלָּל זֶה, וּמִתָּר לְעֲשׂוֹתוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים לְרַגֵּל.

¹⁴³ ואפילו לשמואל יש לומר דלא אסירי אלא על ידי ספדנא; אבל הוא עצמו שרי. דיותר מתאפק מצערו על ידי צעקה, וישמח אחר זמן.

¹⁴⁴ והוא על פי הירושלמי (פ"א ה"ה) הסובר שבמת חדש (דהיינו שמת תוך שלושים יום למועד) מותר לספדו כדרכו (וראה פסקה להלן) מפני שהמרירות כבד הוא בלבו על מיתת המת ואין בו תוספת מפני ההספד. מזה נראה דמפני צער המועד הוא, כשמואל. והרמב"ן כתב כיון דקיימא לן דהלכתא כרב באיסורי אין לשנות כל זה מפני שיטת הירושלמי אי אתיא כוותיה דשמואל. והרא"ש כתב, דכיון דבחד לישנא אמר רב כהנא (וראה הערה בגמרא לגבי הגירסה), נסמוך על הירושלמי דהאי לישנא עיקר ואין אנו צריכין לסתור הכלל שלנו.

¹⁴⁵ או"ח תקמז, ג. מקורות: תוספות (ח' ב', ד"ה דקא). רי"ץ גיאת (שערי שמחה ח"ב עמ' יב. הו"ד ברא"ש, סי' יג). רשב"א (שו"ת ח"א סי' קמ). רמב"ם (הל' יום טוב, וכד; הל' אבל יא, ו). ראב"ד (ספר האשכול ח"ב עמ' 145). רא"ש (סי' יג). רמב"ן (תורת האדם, שער ההספד, עמ' ז). סמ"ג (ל"ת סי' עה). המאירי (ח' א', ד"ה ולא יספידנו).

¹⁴⁶ שאם לא כן, לימא איכא בינייהו בזמן הזה! רמב"ן. מקורות: פסקה לעיל.

¹⁴⁷ והטעם, משום דכשמת תוך שלשים יום המרירות כבר הוא בלבו על מיתת המת ואין בו תוספת מפני ההספד. וגם הרמב"ן (תורת האדם) כתב דמת חדש בתוך שלשים יום לדברי הכל מותר.

¹⁴⁸ או"ח תקמז, ג. וכתב הב"י: ונראה דהוא הדין אם באה לו בתוך שלשים לרגל שמועה, אפילו רחוקה (מותר להספידו). וכתב: ונראה לי, דלא מיתסר במת יָשָׁן, אלא לפי מנהגם שהיו נוהגין להספיד כדי לעורר בכי ויללה; אבל מה שאנו נוהגים שבתשלום השנה מספידין המת ומזכירין נשמתו (יארציט), לשמואל נמי שרי, שאין זה עירור שלא ישכח מן הלב עד שלשים יום, אדרבה דעתם להפסיק על ידי כך אבילותם (שהרי קודם לכן לובשים שחורים, ואחר כך מסירים אותם ולובשים מחלצות). וכן פסק בשו"ע (או"ח תקמז, ד-ה). מקורות: רש"י (כת"י, ד"ה לא יספדנו). רבינו ירוחם (נתיב כח, ח"ג). ראבי"ה (סי' תתטו). רמב"ם (הל' אבל יא, ו). רא"ש (סי' יג). ור' עוד לעיל.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

חפירת כוכים וקברות וקברות

(ח' ב') **משנה:** אין חופרין כוכין וקברות במועד (לצורך מתים, שטירחה יתירה היא). אבל מחנכין את הכוכין במועד. ועושין נברכת (בריכה של כובסים) במועד (שאינן בה טירחה כל כך).

(המשך **משנה:**) (4) וארון עם המת בחצר.¹⁹ (2) רבי יהודה אוסר (להביא עצים ולעשותם נסרים לצורך הארון) אלא אם כן יש עמו נסרים (שהיו מנוסרים קודם יום טוב).

(ומברר) מאי כוכין ומאי קברות? אמר רב יהודה: כוכין בחפירה, וקברות בבנין.

(שנינו במשנה) אבל מחנכין את הכוכין. כיצד מחנכין?

אמר רב יהודה: שאם היה ארוך, מקצרו.

במתניתא תנא: מאריך בו ומרחיב בו.

(שנינו:) וארון (מותר לעשות) עם המת בחצר. תנינא להא **דתנו רבנן:** עושין כל צורכי המת; גוזזין לו שערו, ומכבסין לו כסותו, ועושין לו ארון מנסרין המנוסרין מערב יום טוב. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף מביאין עצים ומנסרין בצינעא²⁰ בתוך ביתו.

שיטות הראשונים

אין חופרין כוכין וקברות במועד: דעת רי"ף גיאת, רש"י, רי"ף, רמב"ם, רמב"ן, ורא"ש, שהכוונה לחפירה על מנת להיקבר בהן לאחר המועד.²¹ ודעת ראב"ד, רז"ה, והשלמה, דלקבור בו במועד איירי.²² ואפילו הכי אין חופרין אותו לכתחלה במועד, משום דאפשר ליה בנברכת.²³ והשו"ע פסק כרי"ף וסיעתו.²⁴

¹⁹ שהמת שם, מותר לעשות ארון ולנסר הנסרים מתחילה לצורך הארון ולעשותו כולו. אבל לא בחצר אחרת, שלא יאמרו מלאכה אחרת היא. רש"י. וכתב הנימוקי יוסף (ג ב ברי"ף), ובעינינו בפני המת כדי שלא יחשדוהו, לפי שאין דרך לעשות ארונות לרוב המתים. וריטב"א כתב, שאין בארון צורך כל כך, כי יותר מצוה לקבור בקרקע.

²⁰ כתבו תוספות (ד"ה ומנסרין), ואסור בפרהסיא. ויש ליתן טעם, דלא דמי להיא (שבת קמ"ו ב') דכל שאסרו חכמים משום מראית העין כו', ודמי טפי להיא דפ' אף על פי (כתובות ס' א') צינור שעלו בו קשקשים כו'.

²¹ שהיה דרכן לחפור כוכין להיות מזומנים לצורך מתים שימותו. (ואסור) דטרחא יתירא הוא. רש"י.

²² שאם לצורך אחר המועד הוא, למה מחנכין אותו במועד?! שהרי אמרו מרחיב ומאריך בו במועד. וכתב הרא"ש: ומה שתמה על החינוך, תירץ הרמב"ן ז"ל לפי שהכוכין והקברות צרכי רבים הן, רבים שתו רבים ישתו, ובצרכי רבים כתבתי למעלה (סימן ו) דאין עושין אותן בתחלה במועד כשאין צריכין להם במועד כמו אין חופרין בורות שיחין ומערות של רבים במועד כשאין צריכין להם במועד, אבל חוטטין אותן אף על פי שאין צריכין להן עד לאחר המועד והחינוך דמיא לחטיטת בורות.

²³ והוא הבקיע שהוא כעין קברות שלנו. וזה שמת במועד נותנין אותו לתוכו עד אחר המועד שחופרין לו כוך או בונין לו קבר לפי כבודו. רא"ש. וכתב הרא"ש: ולא מסתבר כלל כפירושו! כי גנאי גדול הוא למת לפנותו מקבר לקבר קודם שנתעכל הבשר! וראוי הוא להתיר צורך קבורה, יותר מהיתר דבר האבד!

²⁴ או"ח תקמז, יא. וכתב בשעה"צ (ס"ק טז) בשם הפוסקים, דאף ראב"ד ורז"ה שאוסרים לחפור אף לצורך המת שמת כבר, היינו, דוקא חפירת כוכין שהם חקוקין בכתלי המערה שדומה לבנין, וכל שכן קבר שהוא בבנין ממש, אבל קברות שהם בחפירת קרקע כמו שאנו נוהגין, אף לדעת האוסרין מותר. מקורות: רי"ף (ג ב בדפיו). רא"ש (סי' יג). רז"ה (ג א ברי"ף, ד"ה והא דתנן). רמב"ם

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות השי"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

מעשה הדיוט לצורך המועד הנעשה בטירחה מרובה: כאמור, דעת ראב"ד, שאין חופרין קברות במועד, אפילו לקבור בהן במועד, שהיא טירחא מרובה. ורמב"ן כתב, שלא מצאנו בדברים שהם לצורך המועד חילוק, בין מלאכה של טורח, למלאכה שאין בה טורח גדול^{25,26}.

עשיית ארון למת: פסקו רי"ף גיאת, רי"ף, רמב"ם, ורא"ש כרשב"ג, שאמר אף מביא עצים ומנסרן בצנעה בתוך ביתו²⁷. עוד כתבו בשם הירושלמי לא שנו אלא באדם שאינו מפורסם. אבל אדם מפורסם, עושין לו ארון ואפילו בשוק. והכל מודים שלא יקוץ לו ארזים, ודכוותה לא יחצוב לו אבנים. ואם היו חצובות²⁸, פלוגתא דרבי יהודה ורבנן (במשנה). וכתבו **תוספות**, שבמקום שקהילת היהודים מועטת, חשבינן להו מפורסם לכולהו מתים. וכן פסק השו"ע²⁹.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות חול המועד, סימן תקמז)

י. עושין כל צרכי המת בחול המועד; גוזזין שְׁעָרוֹ, ומְכַבְּסִים כְּסוּתוֹ, וְעוֹשִׂין לוֹ אֲרוֹן בְּחָצֵר שֶׁבּוֹ הַמֵּת כְּדִי שֶׁיְהֵא נֶפֶר שֶׁהוּא לְצָרְף הַמֵּת; וְאִם לֹא הָיוּ לָהֶם נְסָרִים, מְבִיאִים קוֹרוֹת וְנוֹסְרִים מֵהֶם נְסָרִים בְּצַנְעָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת; וְאִם הָיָה אָדָם מְפָרְסָם, עוֹשִׂים אֶפְלוֹ בְּשׂוּק. אֲבָל אֵין כּוֹרְתִין עֵץ מִן הַיַּעַר לְנִסֵּר מִמֶּנּוּ נְסָרִים לְאֲרוֹן, וְאֵין חוֹצְבִין אֲבָנִים לְבָנוֹת בָּהֶם קֶבֶר; וּבְמָקוֹם שֶׁהַיְהוּדִים מַעֲטֵ דָרִים בְּמָקוֹם אֶחָד וְהַכֹּל יוֹדְעִים כְּשֵׁיִשׁ מֵת בְּעִיר, הַכֹּל חָשׁוּב כְּמִפְרָסָם. יא. אֵין חוֹפְרִים כּוֹכִין בְּחִפְיָהּ וּקְבָרוֹת בְּבִנְיָן בְּחוֹל הַמוֹעֵד לְהִיּוֹת מוֹכְנִים לַמֵּת שְׂיָמוּת; אֲבָל מְחַנְכִין אוֹתָם, שֶׁאִם הָיָה אֲרָף מְקַצְרוֹ אוֹ מְאַרְכוֹ אוֹ מְרַחֵבוֹ.

וראב"ד (הל' שביתת יו"ט ח,ת; והו"ד ראב"ד ברמב"ן). רמב"ן (מלחמות, ג ב ברי"ף; תורת האדם, עניין הקבורה, עמ' קכד). השלמה (ח' ב', ד"ה אין חופרין).

²⁵ כדאמרינן (ד' א') מדלין מים לירקות לאכלן, (י"ב ב') וקוצר ומעמר וטוחן ודש, ואפילו בפרות במספיק לרבים. ולא שנינו חילוק זה אלא בדבר האבד בלבד. וכאן בקברות וכוכין, אם צורך המועד הן, יהא הכל מותר. ואם אינו צורך המועד, יהא הכל אסור. שלא מציינו בקבורת המתים עניין בדבר האבד. ועוד, שכל חפירה טורח גדול הוא, ונאסרה באמת המים, ובאוגיות של גפנים, ובחפירת בורות יחיד, ולמה יתיר הרב ז"ל הנברכת הזו, ויאסור הכון והקבר? רמב"ן.

²⁶ ולעניין הלכה, ר' ערוך השולחן (או"ח תקמז), שכתב: "מותר ליטול גבשושית שבגג, אע"ג דמלאכה גמורה היא, כיון שאינה של טורח. ורק חרישה אסור (מג"א ס"ק ה). וסדקים שבגג מותר לסתמן ביד וברגל, אבל לא בכלי אומנות. ויש מי שמתיר להעמיד סולם ולהטיח גגו בטיט לצורך המועד, שאין זה מלאכת אומן אלא מעשה הדיוט, כדמוכח בבבא מציעא (ק"א ב') עיי"ש (ט"ז ס"ק א). והטור והשו"ע לא הזכירו זה. ונלענ"ד דאסור, מפני שיש בזה טירחא גדולה." עיי"ש.

²⁷ 'דסתם מתניתין כוותיה'. דהיינו כתנא קמא במשנה שהתיר לעשות ארון עם המת בחצר, אף אם אין לו נסרים מערב יו"ט. וכתב הרמב"ן (תורת האדם, ענין הקבורה, הוצ' מוה"ק עמ' קכו), **דרשב"ג החמיר בנסירה זו לעשותה בצניעא בתוך הבית**, שלא במקום רואין, **ולא עם המת בחצר**, שלא יבוא הדבר לידי חשד.

²⁸ פירוש חצובות מן ההר אלא שצריך לחלקן ולרבען, או לחלק אחד לשניים או לשלושה, דומיא דארזים לנסר. רא"ש.

²⁹ או"ח תקמז, וכתב המשנ"ב (ס"ק יט), דתופרין תכריכין אפילו מעשה אומן. עוד כתב המשנ"ב (ס"ק כ), דאם אי אפשר בצנעא, עושין בפרהסיא (של ישראל. ויש מתירים אף בפרהסיא של גויים). ועל מה שאסר השו"ע, על פי הירושלמי הנזכר, לכרות עץ מן היער כדי נסר ממנו נסרים, כתב המשנ"ב (ס"ק כב), אבל מותר לקוץ הדס, שהכל יודעים שהוא לצורך המת להעביר הסרחון, משא"כ ארזים יסברו שקצצו לצורך בנין, ואפילו באדם מפורסם אסור. אכן **היכי דאי אפשר בענין אחר**, יש אומרים דמותר לקוץ אף מהמחובר ואפילו לאדם שאינו מפורסם. וע"י גוי בודאי יש להתיר. מקורות: ירושלמי (מו"ק פ"א, ה"ו). רי"ף גיאת (הל' חול המועד). רי"ף (ג ב בדפיו). רמב"ם (הל' שביתת יו"ט ז,טו). רא"ש (סי' יד).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

נשיאת אשה במועד

(ח' ב') **משנה:** אין נושאת נשים במועד, לא בתולות ולא אלמנות, ולא מייבמין, מפני ששמחה היא לו. אבל מחזיר הוא את גרושתו.

(ומקשה) וכי שמחה היא לו מאי הוי?!

אמר רב יהודה אמר שמואל, וכן אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא, ואמרי לה אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: לפי שאין מערבין שמחה בשמחה.³⁰

רבה בר רב הונא אמר: מפני שמניח שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו.

אמר ליה אביי לרב יוסף: הא דרבה בר רב הונא, דרב הוא; דאמר רב דניאל בר קטינא אמר רב: מנין שאין נושאת נשים במועד? שנאמר "וְשִׂמְחֶתָּ בְּחַגֶּךָ", בחגך ולא באשתך.³¹

עולא אמר: מפני הטורח (שיש טורח גדול בסעודה, וקא טרח טירחא יתירא במועד).

רבי יצחק נפחא אמר: מפני ביטול פריה ורביה.³²

מיתבי: כל אלו שאמרו אסורין לישא במועד, מותרין (לכתחילה) לישא ערב הרגל.

(ט' א') קשיא לכולהו!

לא קשיא: למאן דאמר משום שמחה, עיקר שמחה חד יומא הוא. למאן דאמר משום טירחא, עיקר טירחא חד יומא הוא. למאן דאמר משום ביטול פריה ורביה, לחד יומא לא משהי איניש נפשיה.³³

ודאין מערבין שמחה בשמחה מנלן?

דכתיב:³⁴ "וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בַּעַת הַהִיא אֶת הַחֵג וְכָל יִשְׂרָאֵל עָמּוּ קִהְל גָּדוֹל (מִלְּבוֹא חֶמֶת עַד נַחַל מִצְרַיִם לְפָנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ) שְׁבַעַת יָמִים וְשְׁבַעַת יָמִים אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם", מכדי כתיב ארבעה עשר יום, שבעה ימים ושבעה ימים למה לי? אלא שמע מינה הני לחוד והני לחוד.

³⁰ ביאר המאירי (ד"ה אמר המאירי אין נושאתין): שלא תהא האחת מתמעטת בחברתה. וכעין זה בנימוק"י. ותוספות (ד"ה לפי שאין) כתבו, גזירת הכתוב כדדריש לקמן מקרא דשלמה. ובירושלמי דריש מדכתיב מלא שבוע זאת. וטעם נראה קצת, דכמו שאין עושין מצוות חבילות, דבעינן שיהא לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמו הימנה, וכן שמחה בשמחה יהיה לבו פנוי בשמחה.

³¹ דברים, פרשת ראה, טז, יד. וכתבו תוספות (ד"ה בחגך), עיקר דרשה הוא, ולא אסמכתא, כדאמרינן פ"ק דחגיגה (ח' ב'): ורב אשי האי בחגך מאי דריש ביה.

³² שאם נזדמנה לו אשה קודם המועד, ימתין מלישאנה עד החג מפני סעודת החג. רש"י.

³³ כיון שאינו יכול לישא אלא ערב הרגל, אינו ממתין עד אז, שמא יארע לו אונס.

³⁴ מלכים א, ח, סה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

אין נושאים נשים במועד: הרי"ף ורא"ש הזכירו כל הטעמים. הרמב"ם פסק כרבה בר רב הונא, "כְּדִי שְׁלֵא תִּשְׁתַּפַּח שְׂמִיחָת הֶהָךְ בְּשִׂמְחַת הַנְּשׂוּאִין". המאירי כתב "ופירשו בה בגמרא הרבה טעמים, ואחד מהם והנכונה שבהם, שאין מערבין שמחה בשמחה". ותוספות כתבו דקיימא לן כרב אשי דאמר (חגיגה ח' ב') 'בְּחִגְךָ', ולא באשתך, ואין איסור לערב שמחה בשמחה.³⁵

סעודת ברית מילה ופדיון הבן בחול המועד: כתבו תוספות שמותר לעשות סעודת ברית, דליכא שמחה.³⁶ אי נמי, כיון שזמנו קבוע. וכן מותר סעודת פדיון הבן.³⁷ וכן פסק השו"ע.³⁸

אבל מחזיר הוא את גרושתו: כתבו תוספות, רא"ש, ונמוקי יוסף, בשם הירושלמי (פ"א ה"ז) דוקא שגירשה לאחר נישואין. אבל גירשה מהאיירוסין, אינו מחזיר (דמאחר שלא כנסה עד עתה, שמחה היא לו). וכן פסק השו"ע.³⁹ ורי"ף ורמב"ם לא הזכירו ירושלמי זה.

הנושא אשה ערב הרגל, האם מותר בסעודת הנישואין ברגל: דעת הרשב"א, דהא דמותר לישא ערב הרגל, אפילו לא עשו סעודה לפני הרגל; שעיקר השמחה הן הנישואין, ואין מערבין אותה עם שמחת הרגל. אבל הסעודה, טפילה היא לעיקר השמחה. וכן משמע מרש"י וריב"ש.⁴⁰ ודעת ריטב"א, דאסור לעשות סעודת נישואין במועד. ומיהו, אם נכנסו לו פנים חדשות מעצמן, אפשר שמברכים ברכת חתנים.⁴¹ והשו"ע פסק להקל.⁴²

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות חול המועד, סימן תקמו)

- א. אין נושאים נשים במועד, לא בתולות ולא אלמנות, ולא מיבמין...
- ב. מתר להחזיר גרושתו מן הנישואין.
- ג. הפל מתרים לשא בערב הרגל ולעשות סעודה ברגל, בין בתולות בין אלמנות.
- ד. מתר לעשות ברגל סעודת ברית מילה וכן סעודת פדיון הבן.

³⁵ מקורות: רמב"ם (שביתת יו"ט ז, טז). רא"ש (ס' טו). מאירי (ד"ה אמר המאירי אין נושאים). תוספות (ח' ב', ד"ה מפני ביטול, לפי אחד התירוצים, ר' להלן). ור' עוד להלן.

³⁶ כדאמרינן פרק קמא דכתובות (ח' א') דלא מברכין 'שהשמחה במעונו' משום דאית ליה צערא לינוקא.

³⁷ דקיימא לן כרב אשי דדריש בחגיגה בפ"ק (ח' ב') בחגך ולא באשתך, ואינו אסור לערב שמחה בשמחה. ועוד יש לומר, דלא חשיבי שמחה בשמחה כי אם סעודת נישואין לבד (שהיא שמחה גדולה וחשובה).

³⁸ או"ח תקמו, ד. מקורות: תוספות (ד"ה מפני ביטול).

³⁹ או"ח תקמוב. מקורות: תוספות (ח' ב', ד"ה אבל). רא"ש (ס' טו). נמוקי יוסף (י ב ברי"ף, ד"ה אין כונסין).

⁴⁰ שפירש אהא דתניא כל אלו שאמרו אסורין לישא במועד מותרין לישא ערב הרגל, כלומר מותר לישא לכתחלה, ואף על גב דשבעת ימים של סעודה יהיו ברגל.

⁴¹ לפי שחתן טעון ברכה כל שיש פנים חדשות, אפשר לומר שאין מבטלין הברכה משום שמחת המועד.

⁴² או"ח תרמו, ג. הבי"י סבר שגם התשובה האוסרת, שייכת לרשב"א, ובכל זאת כתב, דכיון שהרשב"א עצמו כתב להתיר וכדברי רש"י, ומידי דרבנן הוא, נקטינן לקולא, ומותר לזמן קרואים לעשות סעודת נישואין במועד כיון שנשא ערב הרגל, וכן נהגו. והמשנ"ב (ס"ק י) כתב שנחלקו האחרונים בדבר, וכתב בשם אליה רבא דבשעת הדחק מותר. מקורות: רשב"א (שו"ת החדשות, מכת"י ס' לט-מ). ריטב"א (שו"ת הריטב"א ס' א; שו"ת הרשב"א ח"ז ס' ט, והיא לכאורה תשובה מהריטב"א; אמנם ר' חידושי ריטב"א, ח' ב', ושעה"צ ס"ק יד). ריב"ש (שו"ת ס' רס).